

META - COLLECTIEPLAN TRAM 2019 – 2024

Inleiding

Op vraag van de RvB van META werd op 8 december 2018 een geactualiseerd collectieplan “tram” opgesteld door Pierre De Meyer, Robert Boogaerts en Stefan Justens. Dit voor de periode 2019-2024.

Gezien de algemene principes uit het vorige collectieplan uit 2009 ongewijzigd bleven, verwijzen we voor volgende punten naar het vorige collectieplan :

- Ontstaan van de deelcollectie trams.
- Omvang van de collectie.
- Beschrijving van de collectie per voertuig (zie erfgoedcatalogus deel 1 en het geplande deel 2 (in voorbereiding)).
- Restauratiebeleid.

We houden dus enkel rekening met :

- Het actualiseren van de inventaris (in bijlage bij dit verslag).
- Het actualiseren van het hoofdstuk collectievorming (verwervingen en afstotingen (hoofdstuk 6 van het vorige collectieplan).
- Het opstellen van een prioriteitenlijst qua restauraties voor de komende 5 jaar (hoofdstuk 7 van het vorige verslag).

6. Collectievorming tram

Bij het opstellen hiervan hebben we rekening gehouden met de huidige en vernieuwde realiteit op vlak van haalbaarheid, plaats(gebrek), de reorganisatie van De Lijn en de onzekere situatie op het vlak van restauratiebudgetten.

We splitsen de rubriek “verwervingen” op in “actieve verwervingen” en “passieve verwervingen”.

“Actieve verwervingen” betreffen ontbrekende representatieve stukken in de collectie, waar we actief naar op zoek willen gaan en/of waar de komende 5 jaar effectief actie voor vereist is..

“Passieve verwervingen” betreffen collectiestukken die momenteel (nog) niet beschikbaar zijn, maar waarvan kan overwogen worden om ze in de collectie op te nemen op het moment dat ze vrij komen.

We voeren ook twee nieuwe termen in : “koude reserve” en “opportuniteiten”.

—

De term “koude reserve” is van toepassing op trams en autobussen die dubbel zijn in de collectie en waarvoor geen restauratieplannen op korte termijn bestaan. Ze worden best behouden als strategische reserve in geval van vernieling van gerestaureerde trams door brand, zware ongevallen of andere calamiteiten. Voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat dit opportuun is. In de inventaristabellen zijn deze dubbels aangeduid met een lichtblauwe achtergrond.

De term “opportuiniteit” : het verleden heeft al aangetoond dat zich soms, door diverse omstandigheden, opportuiniteiten voordoen om trams (of autobussen) te verwerven die niet zijn opgenomen in het collectieplan. Denken we bijvoorbeeld aan de pakwagen “Vicinaux Anversois” die door TTA van de hand werd gedaan. Indien zich zulke opportuiniteiten voordoen, zou META dit telkens ad hoc moeten bekijken.

6.1 Afstotingen

- In het vorige collectieplan kwam rijtuigkast 1276 (een voormalige Ardeense autorailbijwagen) in aanmerking voor afstoting. Dit rijtuig is inmiddels uit de collectie verwijderd.

- We zijn van mening dat het geen nut heeft om de deels geplukte Gentse PCC 40 (afgesteld in Weelde) als dusdanig verder te bewaren. Voorgesteld wordt om deze tram naar Hoboken / Antwerpen te brengen en daar verder te plukken (draaistellen, motoren, tractie-uitrusting, deuren, ...) en het overblijvend karkas te laten verschroten. Het transport naar Hoboken kan gecombineerd worden met een transport naar Weelde dat op de terugweg PCC 40 overbrengt naar Antwerpen.

6.2.1 Collectie Buurtspoorwegen (NMVB) – actieve verwervingen

ART 96

De collectie is momenteel ondervertegenwoordigd op vlak van autorails (dieseltrams), meer bepaald de tractor-versie ervan die het goederenvervoer van de NMVB kan illustreren. Deze tram staat al vele jaren als momument in openlucht in Koekelare en begint af te takelen. Contacten met de eigenaar (de gemeente Koekelare) hebben vooralsnog geen resultaten opgeleverd, maar META dient dit van dichtbij op te volgen.

2-assige Pakwagen

In de collectie hebben we enkel een pakwagen in stoomtramversie (Groenenhoek). Terwijl dergelijke pakwagens nog tot in de late jaren '60 op de kusttramlijn werden gebruikt voor bagage en fietsen. Momenteel staat bij TTA een pakwagen in openlucht te verkommeren en het is geweten dat zij momenteel “grote kuis” in hun collectie doen.

BN-tram in originele versie

Er werd in 2018 actief overlegd met TEC Charleroi om een dubbelrichtings-BN te verwerven. Dit overleg is uiteindelijk afgesprongen door het recent gelanceerde ombouwprogramma van deze trams.

Twee alternatieven blijven nu over :

- Een huidige BN tram type Kust (enkelrichtings) terug ombouwen naar zijn originele versie. Volgens enkele elektriciens-vrijwilligers is dit haalbaar. Originele fronten, koplampen en koppelingen die hiervoor nodig zijn, kunnen gerecupereerd worden bij TEC-Charleroi (deze onderdelen komen vrij bij hun modernisatieprogramma). Indien voor deze optie wordt gekozen, dient men bij voorkeur een tram te kiezen die recent een kast- en dakrevisie bij Bombardier heeft gekregen.
- Bij de buitendienststelling van de “sleeptram” 6102 deze terug ombouwen tot een originele tweerichtings-BN. Deze optie (hoewel minder werk) is tweede keuze gezien de tweerichtingsversie slechts gedurende een korte tijd op de kusttramlijn heeft gereden. Indien deze optie niet in aanmerking wordt genomen, dan dient men deze tram toch te bewaren voor de collega's van de ASVi die eveneens een originele BN-tram in hun collectie willen. BN-tram 6102 dient dus zeker te worden bewaard !

BN-tram in actuele versie (einde loopbaan)

De actuele versie heeft jarenlang deel uitgemaakt van het beeld van de Kusttram en het succes ervan. Het is dus wenselijk een exemplaar te bewaren na de vervanging door de CAF-trams (hier bij voorkeur eveneens een exemplaar dat recent een revisie bij Bombardier heeft gekregen).

Rekening houdend met de hoge aanwezigheidsgraad van elektronica in deze voertuigen, moet bij de buitendienststelling van deze trams een voldoende grote voorraad aan elektronica-componenten (racks, printen, ...) worden gerecupereerd om deze voertuigen toch enige tijd rijvaardig te kunnen houden. Er moet rekening mee worden gehouden dat men vroeg of laat toch vrede zal moeten nemen met een statisch exemplaar.

Baladeuse 8895

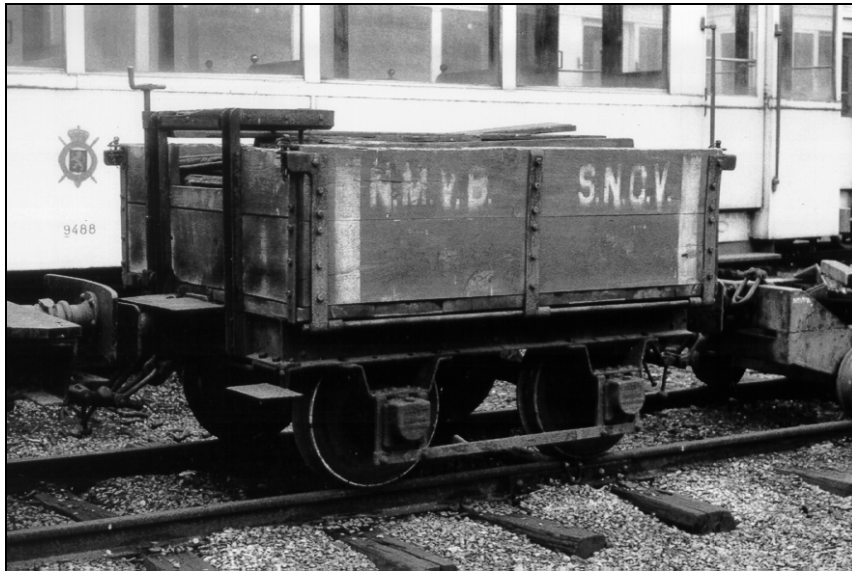
Staat momenteel bij TTA in openlucht te verkommeren. Deze tram is afkomstig van het Mechelse tramnet waar het werd ingezet als open bijwagen tijdens de zomermaanden.

Gezien de enorme aantrekking bij het grote publiek van zulke open rijtuigen en gezien zijn Mechelse roots, zou deze tram een extra troef zijn voor het museum Groenenhoek.

Kofferwagentje 51853 en gesloten goederenwagon A 7871

Deze twee voertuigen staan in een kledingzaak in Ledeberg en werden destijds door Achiël Ryckaert gerestaureerd. Ten tijde van de ontruiming van de stelplaats Kalken werden beide voertuigen verkocht aan vermelde kledingzaak.

Van Brabantse origine, zouden ze een mooie aanvulling zijn bij de collectie van Schepdaal. Vooral het kofferwagentje (dat bijna geen plaats inneemt) is representatief voor de creativiteit en het knutselwerk dat zo eigen was aan de NMVB. De goederenwagon kan eventueel de A 4043 vervangen, gezien deze aangetast is door houtworm en waarvan het chassis in zeer slechte staat blijkt te verkeren. Contacten zijn reeds gelegd met de huidige eigenaar, zonder resultaat tot nog toe.

Normaalsporige goederenwagon C.7502

Bij de museumspoorvereniging CFV3V bevinden zich de normaalsporige NMVB-stoomloc 808 en de normaalsporige NMVB-goederenwagon C.7502 (zie catalogus). Ze waren eigendom van AMUTRA/VETRAMU, behoorden tot de Vlaamse collectie, maar werden voor een onbekende termijn in bruikleen gegeven. Gezien AMUTRA/VETRAMU intussen ontbonden is als vzw, stelt zich de vraag wat nu de toekomst van deze twee rijtuigen is, en wanneer de bruikleen afloopt. META is niet in het bezit van enig document hierover. Vlatam wellicht wel. Na te vragen. Voor META vormt de goederenwagon een ideale aanvulling bij het normaalsporig stoomtramstel (van de lijn Overijse-Groenendaal) dat staat opgesteld in Schepdaal.

6.2.2 Collectie Buurtspoorwegen (NMVB) – passieve verwervingen

Standaardbijwagen 9529

Deze tram bevindt zich te Humbeek, is op draaistellen met rubberbanden geplaatst, en bevindt zich in zeer goede staat. De tram wordt regelmatig gebruikt bij festiviteiten als bar-wagen. Indien de gelegenheid zich voordoet, vormt dit rijtuig een aanvulling op het SO-tramstel.

6.3.1 Collectie stadstram Antwerpen – actieve verwervingen

PCC type 1 (zonder koppeling)

Dit trammodel kwam in 1960 in dienst en zal volgend jaar dus zestig jaar oud zijn !

- Is reeds bewaard : PCC 2000 (in de livrei MIVA-rood, interieur aangepast met een afgeschermd stuurpost en verwijdering van de ontvangerspost);
- Zullen bij hun buitendienststelling bewaard worden door VlaTAM : PCC 7001 (ex 2001; in livrei MIVA-crème) en PCC 7055 (in livrei De Lijn);
beiden voertuigen hebben een aangepast interieur zoals de PCC 2000; beiden hebben ook een gemoderniseerde tractie-uitrusting met hakkers;
- Zal door een privé-persoon aangekocht worden (bij voorkeur in overleg met VlaTAM) : PCC 7045 of PCC 7054 ;
de intentie is om deze terug te brengen naar zijn oorspronkelijke toestand van begin jaren '60;
- Zal door TTO aangekocht worden : PCC 7007. META moet zich de vraag stellen wat de meerwaarde is van een Antwerpse PCC op de Kusttramlijn. En daarbij rekening houden met plaatsgebrek in Knokke en de beperking van staanplaatsen onder dak na levering van de CAF-trams !

Op termijn dient ten minste één van deze PCC's terug in zijn originele toestand te worden gerestaureerd. Nu VlaTAM terug lid is bij META, is overleg wenselijk wie wat wil. Daarnaast dient ook rekening gehouden te worden met de vraag (ondermeer van de Stad Antwerpen) om tenminste één tramlijn verder te blijven uitbaten met oude PCC's als semi-toeristische attractie.

PCC type 2 (met koppeling)

Het is wenselijk om tenminste twee (en een derde als "koude reserve") van dit type te bewaren. Dit om een koppelstel te kunnen vormen. Het bewaren is momenteel nog niet aan de orde, maar bij buitendienststelling dient bij voorkeur gekozen te worden voor rijtuigen die recent nog een tussentijdse kastrevisie kregen.

6.3.2 Collectie stadstram Antwerpen – opportuniteiten

In de Vlaamse collectie bezitten we geen enkele paardentram of straatomnibus. In Antwerpen rijden er (tenminste) één donkerblauwe straatomnibus als toeristische attractie. Deze wordt getrokken door paarden. Het voertuig is een exacte replica van de eerste Antwerpse straatomnibussen (dus zonder rails), gebouwd op basis van de originele plannen uit het archief Keutgens. Deze attractie wordt uitgebaat door vzw Het Weekend Trekpaard uit Wuustwezel. Gezien ze blijkbaar de laatste tijd uit het Antwerps straatbeeld zijn verdwenen, zou dringend contact moeten worden opgenomen met deze organisatie.

6.4.1 Collectie stadstram Gent – actieve verwervingen

PCC type 1

Momenteel bevinden zich op het Gentse tramnet PCC's 01 en 25 in MIVG-livrei. Aan de kust rijdt PCC 26 die intussen ook gerestaureerd is in (nagenoeg) identieke livrei. Dit tramtype is dus

—

voldoende vertegenwoordigd en daarom wensen we PCC 54 (in Weelde) de status te geven van “koude reserve”.

Voor wat betreft PCC 40 (in Weelde) : zie rubriek “afstotingen”.

PCC type 2

De carrière van deze trams loopt stilaan ten einde in Gent. Maar een deel van deze reeks start een nieuwe carrière in Antwerpen.

Het is wenselijk om op termijn bij de buitendienststelling één (1) exemplaar te bewaren.

6.4.2 Collectie stadstram Gent – passieve verwervingen

Twee-asser type Expo

De Gentse collectie bevat voldoende drie-assers maar daar blijft het ook bij.

De mogelijkheid doet zich voor om op termijn een twee-assige tram van het type “Expo” samen te stellen. Een dergelijke tram vult een leemte op in de collectie tussen de eerste open motorrijtuigen (216) en de laatste drie-assers (328, 332, 339, 354).

Deze “Expo”-trams werden oorspronkelijk besteld voor de uitbreidingen van het tramnet voor de Wereldtentoonstelling van 1913 in Gent. Vele jaren later werden ze omgebouwd tot aanhangrijtuigen, maar zonder echt ingrijpende verbouwingen. Enkel de elektrische installatie werd verwijderd. Er bestaan nog twee dergelijke bijwagens, allebei in openlucht tentoongesteld als monument. Het betreft de bijwagens 67 (monument op de oude tramstelplaats van Lierneux) en 72 (monument in Hotton). Beiden staan in openlucht en zijn sterk aan het aftakelen.

Wegens de ontruiming van de museumbewaarpplaats in de tunnel “Saint Léonard” in Luik, komt er mogelijk een Verviers motorrijtuig vrij, met een type chassis (type Léonard) dat toen gangbaar was voor zowat alle twee-assige metersporige trams uit die periode. De vitale organen van deze tram kunnen gebruikt worden om een bestaande bijwagen (ex-motorrijtuig) type Expo op relatief eenvoudige wijze terug om te bouwen tot motorrijtuig. En aldus een ruimer beeld te geven aan de geschiedenis van de Gentse stadstram.

—

7. Prioriteiten restauraties tram voor de periode 2019-2024

7.1 In restauratie / af te werken

- Bij TTO : aanhangrijtuig 9538 (type Destelbergen)
- Bij De Poldertram : aanhangrijtuig 19568 als toevoeging aan de Poldertram
- Bij TTO : restauratie Gentse drie-asser 378 in zijn begintoestand
- Bij TTO : verderzetting restauratie motorwagen Godarville 10020
- Bij Buurtspoorwegmuseum Schepdaal : uiterlijk opfrissen van tram 9102 (type SE)

7.2 Prioriteiten nieuwe restauraties

- Poldertram : volgende geplande restauratie is de Leuvense stadstram 9566. Of dit statisch of rijvaardig zal gebeuren, moet nog bekeken worden. Start ten vroegste in 2020.
- Schepdaal : herschildering aanhangrijtuig type Kuregem, als aanvulling op de SE-tram die momenteel onder handen wordt genomen. Optrissing van het interieur. Revisie van de elektrische circuits. Wordt momenteel bekeken binnen de vzw Buurtspoorwegmuseum.
- Herstellen en terugplaatsen van de tweede (defecte) motor van NMVB-motorrijtuig 9537. Deze motor werd recent naar Weelde overgebracht. Is jarenlang in de vergeethoek gebleven. Hiermee zou de restauratie (met inbegrip van de volledige revisie / vernieuwing van de tractie-uitrusting) van de 9537 eindelijk volledig af zijn.
- TTO : restauratie van de bakwagen A 15858.
- VlaTAM : geen informatie ontvangen. We gaan er van uit dat voor het VlaTAM de restauratie van motorrijtuig 413 in zijn oorspronkelijke versie de eerste prioriteit blijft.
- Schepdaal : opfrissing van motorwagen type N (9270).
- Schepdaal : herschilderen in crèmekleur van autorail-aanhanger 1344 (zie ook : opzeg bruikleenovereenkomst met TTA).

We verkiezen niet teveel hooi op onze vork te nemen om twee redenen :

- Er is geen zekerheid over de toekomstige restauratiebudgetten;
- Er dient een inhaalmanoever te worden gemaakt qua busrestauraties.

8. Statuut van de voertuigen in de collectie

Momenteel is slechts een beperkt deel van het historisch rollend materieel van de VVM - De Lijn wettelijk beschermd als "monument".

Het betreft 35 voertuigen die in 1993 werden opgenomen in het beschermingsbesluit van de site Schepdaal als "onroerend door bestemming". Omwille van deze formulering werd dit pakket van materieel toen beperkt tot de voertuigen die én eigendom van de VVM (= de eigenaar van de beschermde site) én op het betrokken moment aanwezig waren in het museum te Schepdaal (of verondersteld werden dit te zijn). Uiteraard betreft het ook allemaal voertuigen van de voormalige Buurtspoorwegen.

Van de voertuigen van de voormalige stadstrambedrijven is er dus nog geen enkel wettelijk beschermd.

In de vorige versies van het collectieplan werd, op basis van hun ouderdom, hun representativiteit, hun plaats in en hun belang voor de collectie, aan alle voertuigen een waarde-score of status toegekend (gaande van A voor topstukken tot D voor reserves of dubbels in de collectie). Deze waardebeoordeling gebeurde volgens een methodiek die analoog is met deze die onze collega's

—

van de stichting 'Mobiële Collectie Nederland' gebruiken in overleg met de Nederlandse Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

Het niet wettelijk beschermd materieel is voor de grote restauraties quasi volledig afhankelijk van de (onzekere) financiering via De Lijn. Beschermd materieel daarentegen kan vanuit andere bronnen restauratie- of onderhoudspremies krijgen.

Om het tempo van de restauraties op te kunnen drijven dienen extra financieringsbronnen te worden aangeboord.

Wij bevelen daarom aan om acties op te starten om de 'beschermd status' van de erfgoedvoertuigen eindelijk / zo snel mogelijk uit te breiden tot tenminste alle voertuigen die een A- (topstuk) of een B-status (stuk belangrijk voor de collectie) kregen toegekend.

Zodra een nieuwe Vlaamse Regering is samengesteld dient hiervoor contact gezocht te worden met de kabinetten betrokken bij erfgoed en mobiliteit.

9. Op korte termijn te ondernemen acties

- Dringend schriftelijk de vraag stellen aan TEC-Charleroi om wanneer deze vrijkomen volgende BN-onderdelen te reserveren voor META, met het oog op het in originele staat brengen van een BN (zie hoger).
  - o tenminste 2 complete voorfronten;
  - o 6 sets koplampen;
  - o 4 koppelblokken;
  - o tenminste 6 sets contactblokken.
- Uitklaren van de eigendoms-/gebruiksstatus van de normaalsporige NMVB-stoomloc 808 en de normaalsporige NMVB-goederenwagon C.7502 die zich momenteel bij de museumspoorvereniging CFV3V bevinden. Navragen bij VlaTAM (aangezien zij indirect betrokken waren bij de vereffening van Amutra/Vetramu die vroeger eigenaar was van deze voertuigen).
- Afhandelen en stopzetten van de bruikleen locomotief 1000 en AR-bijwagen 1344. De eerste is eigendom van TTA. De tweede is een geklasseerd voertuig uit de collectie Schepdaal en dient terug te komen van TTA naar Schepdaal om terug een volledig autorail-tramstel te vormen. TTA is vragende partij om deze bruikleen / uitwisseling stop te zetten.
- Recupereren (indien deze beschikbaar komt) van de in Luik (tunnel St-Léonard) afgestelde Vervierse motorwagen, hetzij voor de restauratie van een Gentse tram type Expo, hetzij voor andere restauraties.
- Bij de eerstvolgende gelegenheid de Gentse PCC40 weg te halen uit Weelde, in Antwerpen verder te plukken en tenslotte het karkas af te voeren als schroot.
- Peilen naar de restauratie-ambities van VLATAM.
- Historische rechtzetting : SE 9093 en S 9750 hebben een foutief type pantograaf. Het volstaat beide om de wisselen. De pantograafvoet dient daartoe wel aangepast te worden of mee omgewisseld te worden.
- Contact opnemen met onze Waalse zusterverenigingen ivm. de beëindiging van de bruikleen van de stoomlocomotief 1000 en de verwerving van een pakwagen en een baladeuse.

—